

Szczęście rodzinne jako najważniejsza wartość dla Polaków

Od wielu lat niezmiennie rodzina i szczęście rodzinne zajmują pierwsze miejsce wśród najważniejszych wartości w życiu codziennym Polaków:

Ludzie kierują się różnymi wartościami w życiu. Z podanej listy proszę wskazać nie więcej niż pięć wartości, które uważa Pan(i) za najważniejsze w swoim codziennym życiu.¹

Według badań CBOS z lutego 2019 r. 80 proc. respondentów wskazuje na szczęście rodzinne jako najważniejszą wartość. Wysoko na liście priorytetów znajdują się również „grono przyjaciół” oraz „szacunek innych ludzi” (odpowiednio 45 proc. i 42 proc.). Wszystkie te kwestie dotyczą więzi społecznych.

Oznacza to, że jakość relacji z innymi ludźmi (zwłaszcza najbliższymi) są dla Polaków zdecydowanie ważniejsze niż wykształcenie (10 proc.), bogactwo i dobrobyt (9 proc.) czy praca zawodowa (36 proc.).

Wiele badań naukowych podejmujących kwestie szczęścia, satysfakcji i zadowolenia z życia, wskazuje, że szczęśliwe, długie i zdrowe życie w dużej mierze zależy od jakości relacji międzyludzkich i posiadania szczęśliwej rodziny. Najbardziej rozległym badaniem tego typu jest badanie „The Harvard Study of Adult Development” prowadzone od 1938 roku do dzisiaj przez Harvard Medical School oraz Brigham and

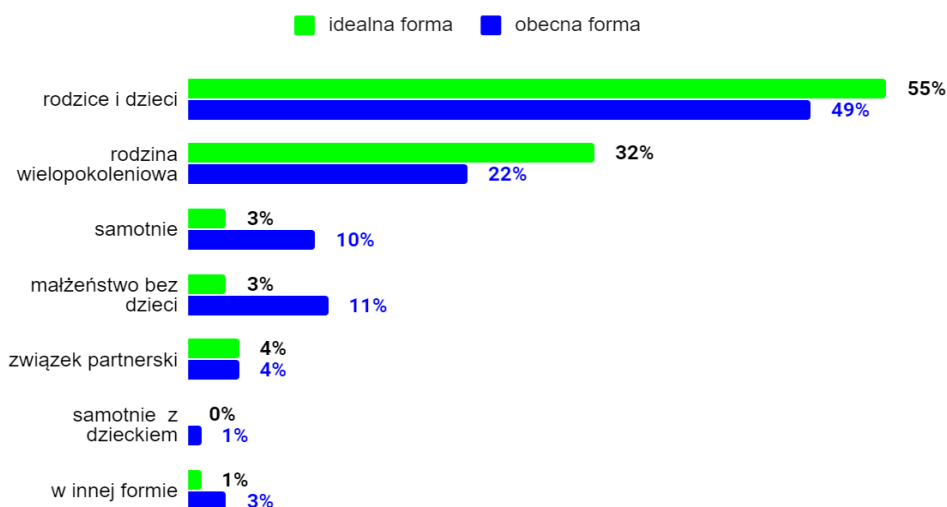
¹ CBOS, luty 2019; „Rodzina – jej znaczenie i rozumienie”. Procenty nie sumują się do 100, ponieważ ankietowani mogli wskazać więcej niż jedną wartość

Woman's Hospital². Badania prowadzono przez 80 lat na losowo wybranej grupie respondentów. Przez cały okres badania obserwowano ich życie, a następnie badano wpływ różnych czynników (biologicznych, kulturowych, społecznych) na ich zdrowie, osiągnięcia, poziom szczęścia i zadowolenia z życia. Główny wniosek z badania jest taki, że posiadanie szczęśliwej rodziny i zadowolenia z własnych relacji z innymi ludźmi miało najważniejszy pozytywny wpływ na stan zdrowia, długość aktywności zawodowej, zadowolenie z życia oraz zdrowie psychiczne.

JEŚLI RODZINA TO NUKLEARNA LUB WIELOPOKOLENIOWA

Skoro rodzina jest tak ważna, to przyjrzyjmy się temu, jak wyobrażamy sobie idealną rodzinę. Dla zdecydowanej większości Polaków idealna forma rodziny to rodzina nuklearna (rodzice plus dzieci) lub rodzina wielopokoleniowa (łącznie 87 proc. wskazań). Jedynie po 3 proc. respondentów jako idealną formę rodziny uznaje życie samotne oraz małżeństwo bez dzieci. Związek partnerski jako idealną formę życia deklaruje jedynie 4 proc. badanych.

Jednocześnie widać dużą dysproporcję pomiędzy idealnym modelem rodziny a rodziną, w jakiej żyją respondenci. W chwili badania samotnie lub w bezdzietnym małżeństwie znalazło się po 10 proc. respondentów (łącznie 20 proc.). Oznacza to duży rozdźwięk pomiędzy aspiracjami Polaków, a ich realizacją w obszarze modelu rodziny³.

² <https://www.adultdevelopmentstudy.org/>, <https://news.harvard.edu/gazette/story/2017/04/over-nearly-80-years-harvard-study-has-been-showing-how-to-live-a-healthy-and-happy-life/>

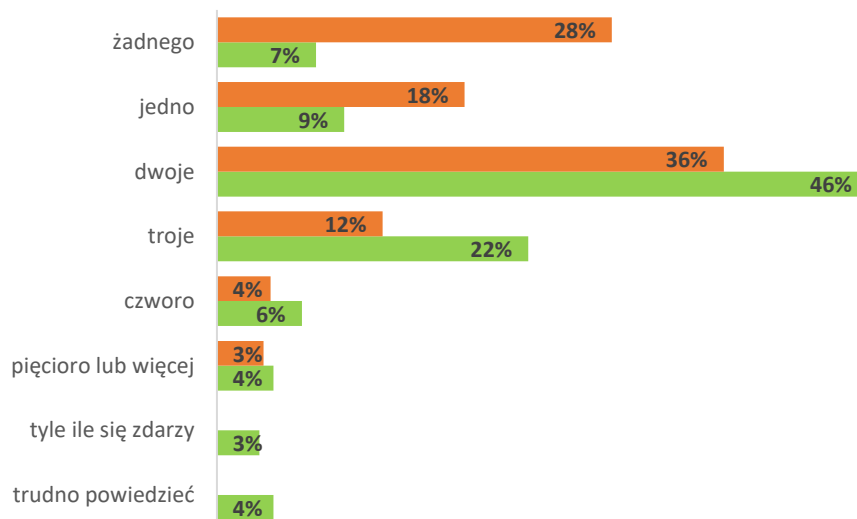
³ CBOS, Preferowane i realizowane modele życia rodzinnego, kwiecień 2019

POLACY CHCĄ MIEĆ DZIECI

Wyniki badań pokazują również, że Polacy nieprzerwanie, od wielu lat, chcą mieć więcej dzieci niż mają w rzeczywistości. We wszystkich grupach wiekowych średnia wskazań na temat idealnej liczby dzieci w rodzinie jest wyższa niż rzeczywista liczba dzieci.

Jeśli przyjrzymy się deklarowanej idealnej liczbie dzieci i faktycznej liczbie dzieci jaką mają respondenci, to widzimy, że aż 45,4% badanych nie ma dziecka lub ma tylko jedno, podczas gdy taką sytuację jako idealną deklaruje jedynie 16% badanych. Dwoje lub więcej dzieci jako idealną rodzinę deklaruje aż 68% badanych, podczas gdy jedynie 47,5% badanych udało się zrealizować te aspiracje (różnica aż 21%).

Wykres. Idealna i obecna liczba dzieci.

CO POWODUJE, ŻE POLACY NIE REALIZUJĄ SWOICH ASPIRACJI W OBSZARZE DZIETNOŚCI?

Jeśli zatem Polacy cenią sobie rodzinę i chcą mieć więcej dzieci niż mają, to co to oznacza dla działań podejmowanych w zakresie projektowania polityki społecznej? Ni mniej, ni więcej, tylko tyle, że powinny one skupiać się na usuwaniu barier, jakie powodują, że aspiracje rodzinne Polaków nie są realizowane. Jakie są te bariery?

Sięgając do badań i opracowań naukowych, wyróżniliśmy 10 grup czynników, które powodują, że Polacy nie mogą w pełni zrealizować swoich marzeń o idealnej rodzinie.

Podzieliłiśmy je na takie, które są obecnie przedmiotem zainteresowania instytucji publicznych oraz na takie, które są poza tym zainteresowaniem. W ramach kategorii zostały one uszeregowane według hierarchii ważności.

Czynniki będące w zainteresowaniu instytucji publicznych:

1. Kwestie ekonomiczne

Pomimo faktu, że realizowana od 7 lat polityka społeczna zdecydowanie poprawiła sytuację ekonomiczną rodzin, to nie ulega wątpliwości, że posiadanie pracy, która pozwala uzyskać satysfakcjonujący poziom zarobków, jest w dalszym ciągu elementem mocno wpływającym na decyzję o założeniu rodziny i posiadaniu dzieci. Szczególnie istotne jest to poza wielkimi ośrodkami miejskimi, w mniejszych miejscowościach, oddalonych od największych aglomeracji. Polityka społeczna powinna skupiać się na zrównoważonym rozwoju i deaglomeracji tak, by zapewniać dobrze płatne miejsca pracy także tam.

2. Sytuacja mieszkaniowa

Mieszkanie lub dom obok posiadania odpowiednio płatnej pracy jest istotnym elementem warunkującym możliwość założenia rodziny oraz jej powiększania, zwłaszcza w przypadku kolejnych dzieci. Badania pokazują, że dla Polaków w kontekście decyzji prokreacyjnych ważna jest własność, a nie jedynie najem. Istotna jest też wielkość mieszkania lub domu. W dalszym ciągu dla większości Polaków wyobrażenie idealnej rodziny oznacza rodziców, co najmniej dwójkę dzieci i dom na przedmieściu⁴.

3. Brak dostępności miejsc w przedszkolach/Brak dostępności miejsc w żłobkach

⁴ <https://www.gov.pl/attachment/b0c2fb5e-6a0c-4928-92e2-f74ee621ed1b>

Możliwość zapewnienia instytucjonalnej opieki dla małych dzieci jest istotnym warunkiem posiadania dzieci. W ostatnich latach dostępność miejsca w żłobkach i przedszkolach zdecydowanie się poprawiła, ale ciągle są obszary, gdzie jest to problemem. Chociaż badania pokazują⁵, że żłobek jest formą opieki preferowaną przez zdecydowaną mniejszość Polaków, to masowe migracje wewnętrzne (odległość od dziadków) powodują, że często jest to jedyna możliwa forma⁶.

Czynniki będące jedynie częściowo w zainteresowaniu instytucji publicznych:

4. Problemy zdrowotne (w tym problemy z płodnością).

Problemy z płodnością dotyczą coraz większej grupy Polaków. Niektórzy eksperci twierdzą, że można mówić o niepłodności jako o chorobie cywilizacyjnej (według różnych badań dotyka ona od 12% do nawet 27% Polaków w wieku rozrodczym)⁷.

Na decyzje prokreacyjne wpływa też ogólny stan zdrowia. Osoby lepiej oceniające swój ogólny stan zdrowia, mają zdecydowanie większą skłonność do powiększenia rodziny⁸.

Czynniki będące poza obszarem zainteresowania instytucji publicznych:

5. Brak odpowiedniego partnera/partnerki oraz problemy relacyjne pomiędzy rodzicami.

Wydaje się, że obecnie jest to jeden z najważniejszych czynników wpływających na mniejszą liczbę zakładanych rodzin i niższą dzietność⁹. Co więcej, jest on bardzo często pomijany w debacie publicznej. Brak odpowiedniego partnera wpływa po pierwsze na fakt, że osoby w wieku prokreacyjnym nie zakładają rodzin (nie mają z kim)¹⁰. Po drugie sprawia, że istniejące rodziny nie decydują się na kolejne dzieci, a co za tym idzie, mają mniej dzieci niż deklarują, że chciałyby mieć. Można wskazać co najmniej kilka powodów takiego stanu rzeczy:

- a. migracje i zróżnicowanie geograficzne. Młode kobiety częściej niż młodzi mężczyźni migrują do dużych miast. Wśród osób w wieku 25-40 lat na wsiach i w małych miejscowościach mamy do czynienia z ok. 10% przewagą liczby wyjeżdżających, a w wielu regionach jest ona jeszcze wyższa.
- b. Pogłębiające się różnice w poziomie wykształcenia pomiędzy kobietami a mężczyznami.
- c. Trudności w budowaniu trwałych relacji i stałych związków – jest to trend cywilizacyjny dostrzegany w większości krajów rozwiniętych. W wieku 25-39 lat 19,1% kobiet i 25,1%

⁵ <https://www.cbos.pl/PL/publikacje/diagnozy/037.pdf>

⁶ Ocena polityki rodzinnej rządu i zaspokojenie potrzeb prokreacyjnych Polaków, CBOS, lipiec 2022

⁷ Badanie postaw i przekonań Polaków dotyczących posiadania dzieci i polityki prorodzinnej, Warsaw Enterprise Institute, 2015. Badanie zrealizowane przez Dom badawczy Maison. <https://wei.org.pl/wp-content/uploads/2017/12/old/images/file-da993e2b58fe1ecd04481f4ef7552545.pdf>

⁸ Mynarska M., Wróblewska W. (2017). The health of women of reproductive age and their childbearing intentions, „Zeszyty Naukowe Ochrony Zdrowia Zdrowie Publiczne i Zarządzanie” 15(2).

⁹ Niska dzietność w Polsce w kontekście percepcji Polaków, Diagnoza społeczna 2013. Redakcja Irena E. Kotowska, Warszaw 2014

¹⁰ Badanie postaw i przekonań Polaków dotyczących posiadania dzieci i polityki prorodzinnej, Warsaw Enterprise Institute, 2015. Badanie zrealizowane przez Dom badawczy Maison. <https://wei.org.pl/wp-content/uploads/2017/12/old/images/file-da993e2b58fe1ecd04481f4ef7552545.pdf>

mężczyzn nie posiada partnera życiowego. 56% osób bezdzietnych nigdy nie miało partnera przed osiągnięciem 37 roku życia¹¹.

6. Obawa przed odpowiedzialnością/nieumiejętnością sprostania obowiązkom rodzicielskim¹²
Wiele osób powstrzymuje się z decyzją o poczęciu pierwszego lub kolejnego dziecka z powodu obaw przed wzięciem odpowiedzialności na wiele lat, a także z powodu tego, że nie posiadają wystarczających kompetencji rodzicielskich.
7. Konieczność zrezygnowania z dotychczasowego stylu życia
47% respondentów wskazuje ten czynnik jako powód, który w największym stopniu powstrzymuje ich przed posiadaniem większej liczby dzieci niż posiada¹³. Jest to dość szerokie pojęcie, które dla różnych osób może znaczyć różne sprawy. Z pewnością wiąże się ono także z obawą, że respondent nie jest w stanie pogodzić obowiązków rodzicielskich z pozostałymi obowiązkami.
8. Zbyt małe zaangażowanie dziadków w opiekę nad wnukami.
Część badanych, odpowiadając na pytanie, dlaczego Polacy coraz rzadziej decydują się na posiadanie dzieci, wskazuje, że "dziadkowie coraz rzadziej mogą pomagać w wychowaniu wnuków"¹⁴. Przyczyny tego stanu rzeczy są przynajmniej dwie:
 - a. konieczność pracy zawodowej, która utrudnia wygospodarowanie czasu na zajmowanie się wnukami oraz
 - b. migracje, które powodują, że dziadkowie mieszkają na tyle daleko od swoich dzieci i wnuków, że wyklucza to regularną pomoc w opiece.
9. Zbyt małe zaangażowanie ojców w wychowanie dzieci jest wskazywane jako powód posiadania mniejszej liczby dzieci przez mniej więcej co dziesiątego respondenta (głównie kobiety)¹⁵. Jedną z przyczyn takiego stanu rzeczy może być fakt, że model rodziny, a zwłaszcza rola ojca, mocno zmieniła się w ciągu ostatnich dekad. Oznacza to, że często oczekiwania kobiet i mężczyzn w tym zakresie istotnie się różnią.
10. Trwałość rodziny
Część badań wskazuje, że w Polsce trwałość rodzin dodatnio wpływa na liczbę dzieci w rodzinie, a zatem zwiększająca się liczba rozwodów ma negatywny wpływ na realizację przez Polaków aspiracji rodzinnych¹⁶.

¹¹ Mynarska, M., Matysiak, A., & Rybińska, A. (2014). Którędy do bezdzietności? Analiza ścieżek życia kobiet, które nigdy nie zostały matkami. In A. Matysiak (Ed.), *Nowe wzorce formowania i rozwoju rodziny w Polsce. Przyczyny oraz wpływ na zadowolenie z życia* (pp. 105–131). Wydawnictwo Naukowe Scholar.

¹² Badanie postaw i przekonań Polaków dotyczących posiadania dzieci i polityki prorodzinnej, Warsaw Enterprise Institute, 2015. Badanie zrealizowane przez Dom badawczy Maison. <https://wei.org.pl/wp-content/uploads/2017/12/old/images/file-da993e2b58fe1ecd04481f4ef7552545.pdf>

¹³ tamże

¹⁴ tamże

¹⁵ tamże

¹⁶ Na podstawie: GUS, Gospodarstwa domowe i rodziny. Charakterystyka demograficzna - NSP 2011. (2014)

KONTAKT DLA MEDIÓW

Biuro prasowe

media@instytutpokolenia.pl

tel. 729 058 749

Instytut POKOLENIA to państwowa jednostka budżetowa nadzorowana przez Kancelarię Prezesa Rady Ministrów istniejąca od stycznia 2022 r. Do jej zadań należy inicjowanie i wspieranie działań mających na celu wzmocnienie trwałości więzi międzypokoleniowych, międzyludzkich oraz tożsamości budowanej w polskich rodzinach przez kolejne pokolenia; gromadzenie, opracowywanie oraz udostępnianie organom władzy publicznej informacji o istotnych zjawiskach i procesach demograficznych, społecznych oraz kulturowych; aktywne uczestniczenie w debacie publicznej na temat procesów i zjawisk społecznych; tworzenie przestrzeni wymiany doświadczeń oraz współpraca z krajowymi i międzynarodowymi instytucjami naukowymi i organizacjami pozarządowymi w zakresie demografii i wspierania rodziny.

729 058 740

kontakt@instytutpokolenia.pl

instytutpokolenia.pl

ul. Ogrodowa 58
00-876 Warszawa

NIP 701 1067 862

REGON 520851132